

УДК : 636.5.033.878

**В.І. БЕСУЛН**, доктор сільськогосподарських наук, професор  
**В.М. ГОРДІЄНКО**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент  
**П.І. КУЗЬМЕНКО**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент  
**В.Ф. ФЕСЕНКО**, кандидат сільськогосподарських наук, доцент  
**Ю.О. МАШКІН**, кандидат сільськогосподарських наук, асистент  
**В.В. ГУРЕНКО**, здобувач  
Білоцерківський національний аграрний університет

# Чи погіршує клітковий спосіб утримання курей їхній добробут?

**В оглядовій статті наведені дані закордонних та вітчизняних вчених щодо впливу способів утримання курей на їх збереженість, несучість, кількість забруднених яєць. Дані закордонних вчених свідчать, що показник збереженості курей при клітковому способі утримання на 9,6% виявився кращим ніж за вільно-вигульної системи утримання. При клітковому утриманні курей порівняно з утриманням на підлозі є вищими показники несучості на 11,8% (295 проти 250 яєць при утриманні на підлозі).**

*Кліткові батареї, збереженість, несучість, утримання на підлозі, біогазова установка, електроенергія*

Птахівництво України однією з перших з усіх галузей агропромислового комплексу перейшло на промисловий шлях виробництва продукції птиці та перетворилось на технічно оснащену, високорентабельну галузь, яка задовольняє потребу населення у дієтичних продуктах харчування – м'ясі та харчових яйцях.

Сучасна галузь промислового птахівництва в Україні має значний виробничий та науковий потенціал, раціональне використання якого дозволить забезпечити подальше збільшення валового виробництва харчових яєць та м'яса птиці при зниженні матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів.

Ще у минулому столітті вітчизняні вчені зазначали, що з метою підвищення ефективності галузі птахівництва в Україні необхідно враховувати наступні положення, які визначають науково-технічний прогрес, а саме:

- використання високопродуктивних і стресостійких кросів птиці;
- повноцінну, збалансовану годівлю сухими комбікормами;
- обов'язкове і повне виконання ветеринарно-санітарних вимог;
- удосконалення технології утримання птиці;
- організація виробництва та виконання вимог техніки безпеки і охорони праці [7].

Для виробництва харчових яєць нині в Україні в умовах птахогосподарств курей-несучок промислового стада утримують у кліткових батареях.

Однак, відповідно до директиви №1999/74 ЄС використання звичайного кліткового обладнання або існуючих металевих кліток на території держав Європейського Союзу суворо заборонено під приводом боротьби за "добробут тварин" [2].

Так, у глосарію термінів Європейського Союзу [3] стосовно добробуту тварин (Animal welfare) зазначається, що тварини також мають відчуття і треба намагатися не завдавати їм зайвих страждань. Вперше тема добробуту тварин постала в протоколі до Амстердамського договору (його ухвалено на засіданні Європейської Ради в Амстердамі 16-17 червня 1997 р., 2 жовтня 1997 р. він був підписаний міністрами закордонних справ 15-ти держав-членів ЄС, а набрав чинності 1 травня 1999 р. після ратифікації в усіх державах-членах згідно з національними конституційними вимогами). Протокол "Про захист і добробут тварин" запроваджує нові засади діяльності ЄС у цій сфері. Він визнає тварин істотами, що мають відчуття, і зобов'язує європейські інституції, розробляючи та реалізуючи політику Спільноти, дбати про їхній добробут.

Однак ми з цим не погоджуємося, оскільки вва-



жаємо, що потрібно піклуватись, передусім, за добробут людини. Тому, з метою забезпечення повноцінної і здорової життєдіяльності людей, їх живлення повинно бути збалансованим і повноцінним і, у тому числі, за рахунок харчів тваринного походження, зокрема, продуктів птахівництва.

На нашу думку, піклування про добробут людини, про її здоров'я повинно бути головним при організації роботи у тваринництві, у тому числі в одній із найбільш ефективних галузей – птахівництві.

Особливо важливим питанням є задоволення потреби людей у повноцінному, збалансованому харчуванні з урахуванням динамічного збільшення населення на нашій планеті.

Тому виробництво птахівничої продукції не можна зменшувати, а слід всілякими шляхами валове виробництво збільшувати з одночасним зменшенням ціни цієї продукції для споживачів.

У зв'язку з цим, **метою** нашої роботи було провести аналіз даних закордонних і вітчизняних вчених щодо впливу способів утримання курей на їх збереженість та продуктивність.

**Результати** досліджень даних закордонних та вітчизняних вчених різнобічно висвітлюють вплив способів утримання курей на їх збереженість і продуктивність.

Так, за даними П. Божка [8], клітковий спосіб утримання курей дозволяє у 3-4 рази збільшити щільність посадки, знизити витрати комбікорму, сприяє підвищенню продуктивності та збереженості птиці порівняно з підлоговим способом утримання.

До речі, одне із важливих заперечень, стосовно необхідності переведення курей з кліткового способу утримання птиці на підлоговий, стосується прямого контакту її з послідом, у якому присутні різні патогенні мікроорганізми.

При клітковому способі утримання курей з'являється можливість повністю механізувати і автоматизувати роботи по догляду за птицею, підвищити продуктивність праці пташниць [10]. При цьому відпадає необхідність у використанні підстилкової сировини, покращуються санітарно-гігієнічні умови у пташниках за рахунок автоматизації процесів підтримання оптимальних параметрів мікроклімату.



На думку І.І.Кочиша та ін. [5], при клітковому утриманні курей-несучок покращуються умови щодо спостереження за станом їх здоров'я, є можливість своєчасно відбирати хворих і слабих несучок, ізолювати їх, а також поліпшується відлов птиці при відправленні на забій.

До того ж, при виробництві харчових яєць у кліткових батареях, незалежно від змін зовнішніх факторів середовища, з'являється можливість багаторазового упродовж року комплектування промислового стада курей-несучок, що дозволяє організувати цілорічне і ритмічне виробництво харчових яєць.

Дослідженнями також встановлено, що при роботі з сучасними кросами яєчних курей, за повноцінної їх годівлі в умовах виробництва харчових яєць при клітковому утриманні їхні яйця за хімічним складом і харчовими якістьми нічим не поступаються яйцям курей, яких утримують на підлозі та з використанням вигулів [9].

Важливим показником, який може свідчити про комфортність умов утримання птиці, є її збереженість. Якщо добробут несучок погіршується, то це, безумовно, має негативно відбитись на збереженості поголів'я.

У літературі є дані закордонних фахівців-птахівників, які узагальнив В.О. Мельник [6], що свідчать про збереженість і несучість курей залежно від способів утримання. Так, за результатами досліджень, проведених у Німеччині, встановлено, що загибель курей-





несучок протягом 70 тижнів життя була найвищою за вільно-вигульного утримання і становила майже 13,8%, за утримання на підлозі – 6%, на багатоярусній підлозі – 4,5%, у кліткових батареях традиційного типу – 4,2%, у “збагачених” клітках – 2,3%. Отже дані свідчать, що найвищою є збереженість несучок при утриманні у кліткових батареях традиційного типу (95,8%) та у “збагачених” клітках (97,7%). При цьому, порівняно з вільно-вигульним утриманням збереженість несучок у кліткових батареях на 9,6% вища. Крім цього, виявилось, що і яєчна продуктивність курей в альтернативних системах у багатьох випадках виявилася гіршою, ніж при застосуванні звичайних кліткових батарей. Так, у кліткових батареях традиційної конструкції середній рівень яєчної продуктивності курей становить понад 295 яєць за рік, на підлозі – 278 шт., при використанні вільно-вигульних систем – 250 яєць за рік, кількість брудних та битих яєць – відповідно 1,6%, 7,4% та 6,8%.

Отже, за умов утримання курей на підлозі знижуються показники збереженості поголів'я та несучості порівняно з клітковим способом утримання.

Таким чином, на підставі викладених даних вітчизняних і закордонних вчених можна зробити висновок, що спосіб утримання курей-несучок у металевих клітках має значні переваги за збереженістю і несучістю птиці порівняно з утриманням на підлозі.

На нашу думку, директива Європейського Союзу №1999/74 ЄС не є обґрунтованим рішенням. Доля кожної окремої курки вирішена технологічною схемою виробництва яєць і птиця через рік або півтора (після закінчення продуктивного періоду) повинна бути забита на м'ясо.

Що стосується виробництва яєць у державах Європейського Союзу і в Україні, то є наступні матеріали.

Згідно зі статистичними даними журналу “Global Poultry Trends” [12] у державах Європейського Союзу у 2013 році було вироблено 212 млрд. яєць (або 10,6 млн т). При цьому ми повинні констатувати, що такі цифри валового виробництва яєць у вказаних державах ЄС не змінювались упродовж останніх трьох років (2011-2013 рр.). Тобто, ріст валового виробництва яєць курей у державах ЄС припинився і причиною, на нашу думку, є необґрунтоване рішення про заборону утримання птиці у металевому клітковому обладнанні і переведенні курей на спосіб утримання, наближений до природного, з метою покращення їхнього добробуту.

Що стосується України, то, за даними Держкомстату, у 2011 р. виробництво яєць птиці усіх видів становило 18689,8 млн шт., у 2012 р. – 19110,5 млн шт. (на 2,2% більше), а у 2013 р. – 19591,0 (на 2,5% більше ніж у 2012 р.). При цьому слід відмітити, що левина частка усіх яєць в Україні виробляється у сільськогосподарських підприємствах. Так, у 2013 році їх виробництво у сільськогосподарських підприємствах становило 12179,2 млн шт., а це 62,2% від загальної кількості. З них курячих яєць – 12084,0 млн шт. – 99,2%.

Відтак, в Україні спостерігається динамічне збільшення виробництва яєць. Слід зазначити, що такий ріст відбувається за рахунок виробництва курячих харчових яєць у великих сільськогосподарських птахопідприємствах. А курей промислового стада у промислових птахогосподарствах України, як відомо, утримують у кліткових батареях.

Слід вказати на те, що частка самої великої птахофабрики в Україні – ПАТ “Агрофірма “Авіс” (у с. Гуменці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) і птахофабрики у Херсонській області – ПАТ “Чорнобаївське”, які входять до ТОВ “Аграрний холдинг Авангард”, переважає 80% усього виробництва харчових яєць у великих птахогосподарствах, при цьому курей-несучок утримують у кліткових батареях [1].

Також необхідно підкреслити, що у вищезгаданих птахогосподарствах ТОВ “Аграрний холдинг Авангард”, вирішене питання застосування посліду від курей з клітковим способом утримання для виробітку і використання електричної енергії. Так, біогазова установка у ПАТ “Агрофірма “Авіс” дозволяє виробляти електроенергію у кількості 20 МВт/годину, що може забезпечити потребу в електроенергії одного мікрорайону міста Кам'янець-Подільський.

Таким чином, ми вважаємо, що клітковий спосіб виробництва харчових яєць курей є найбільш перспективним у майбутньому.

### Висновки

1. Дані закордонних вчених свідчать, що показник збереженості курей при клітковому способі утримання на 9,6% є вищим ніж за вільно-вигульної системи утримання.

2. Несучість курей при клітковому утриманні на 11,8% вища порівняно з утриманням на підлозі.

3. У державах Європейського Союзу, де введена заборона на кліткове утримання птиці, в останні три роки – 2011, 2012 і 2013 рр. зупинився ріст виробництва харчових яєць і він становить 10,6 млн т яєць.

4. В Україні валове виробництво яєць у сільськогосподарських підприємствах, де курей-несучок утримують у кліткових батареях, упродовж 2011-2013 рр. щорічно збільшувалось на 2,2-2,5%.

5. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні впливу способів утримання курей на морфологічні показники та хімічний склад яєць.



**В обзорной статье проведены данные зарубежных и отечественных ученых о влиянии способов содержания кур на их сохранность, яйценоскость, количество грязных яиц. Данные зарубежных ученых показывают, что сохранность кур при клеточном способе содержания оказалась на 9,6% выше по сравнению со свободно-выгульной системой содержания. При клеточном содержании кур по сравнению с содержанием на полу отмечено на 11,8% более высокую яйценоскость (295 против 250 яиц при содержании на полу).**

*Клеточные батареи, сохранность, яйценоскость, напольное содержание, биогазовая установка, электрическая энергия*

**The review article deals with the data of foreign and national scientists on the impact of ways hens farming method on their livability, egg production, dirty eggs number. These foreign scientists data show that the hens safety under the cellular process content is 9,6% better compared to the free backyard system. Similarly, a higher rate of layers eggs productivity is 11,8% ( 295 vs. 250 eggs) better under the cell method compared to the floor method. Under the floor method with applying free backyard system the amount of dirty eggs increased by 5,2% (6,8 vs 1,6% in battery cages).**

*Battery cell, safety, egg production, floor farming method, biogas equipment, electric power*

### **Література**

1. Власюк Н.В. Авангард Бахматюка открыл самый большой в Европе комплекс по производству яиц / Н.В.Власюк // Пищевая промышленность. – 2012. – №6. – С. 7-10.
2. Богачик О.Г. Добробут курей-несучок при інтенсивній системі утримання / О.Г.Богачик // Материали ІХ Української конференції по птицеводству с международным участием. – Харьков. – 2008. – С. 5-9.
3. Глосарій термінів Європейського Союзу. – Режим доступу: [http://europa.dovidka.com.ua/d.html#Animal\\_welfare](http://europa.dovidka.com.ua/d.html#Animal_welfare)
4. Жихарев С. Мировое производство, потребление и торговля яйцами и яйцепродуктами / С.Жихарев // Аграрное обозрение. – 2012. – №2. – С. 12-15.
5. Кочиш И.И. Птицеводство: [учебник] / И.И.Кочиш, М.Г.Петраш, С.Б.Смирнов. – М.: КолосС, 2004. – 408 с.
6. Мельник В. Альтернативні способи утримання курей [Електронний ресурс] / В.Мельник //

Агробізнес сьогодні. – 2011. – №4 (203). – Режим доступу до журн.: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-53-11/275-2011-02-24-10-35-58.html>

7. Промышленное птицеводство / [В.Д.Лукиянова, Э.А.Дуюнов, Н.Ф.Косенко и др.]; под ред. В.Д.Лукияновой. – [2-е изд.]. – К.: Урожай, 1989. – 280 с.

8. Производство яиц и мяса птицы на промышленной основе: [учебное пособие] / П.Е.Божко. – М., 1975. – 360 с.

9. Рябоконт Ю.А. Производство куриных яиц: [учебное пособие] / Ю.А.Рябоконт, И.И.Ивко, В.А.Мельник. – Харьков: Эспада, 2005. – 304 с.

10. Технологія виробництва продукції птахівництва: [підручник для підг. фахівців в аграр. вищ. навч. закладах] / [В.П.Бородай, М.І.Сахацький, А.І.Вертішук та ін.]. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 360 с.

12. Russia and Ukraine Produce one in Three of Europe's eggs // Global Poultry Trends. – 2013. – №3. – P. 37-42.